

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2022

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org

1. Umepewa jukumu la kukusanya taarifa za wanafunzi wa Darasa la Pili katika shule yako. Ni mambo gani utakayozingatia wakati wa kutekeleza jukumu hilo? Orodhesha mambo manne.

Jambo la kwanza ni kukusanya taarifa za kibinafsi. Hii ni pamoja na majina kamili ya mwanafunzi, tarehe ya kuzaliwa, jinsia, na anwani ya mzazi au mlezi kwa madhumuni ya mawasiliano ya shule na familia.

Jambo la pili ni kukusanya taarifa za mahudhurio. Mwalimu anatakiwa kuweka kumbukumbu sahihi za mahudhurio ya kila mwanafunzi ili kufuatilia mwenendo wa kuhudhuria masomo na utoro.

Jambo la tatu ni kukusanya taarifa za afya. Hii inajumuisha hali ya kiafya ya mwanafunzi, aina ya chanjo alizopata, matatizo ya kiafya aliyo nayo, na taarifa za upatikanaji wa huduma za afya kwa mtoto huyo.

Jambo la nne ni taarifa za maendeleo ya kitaaluma. Hapa mwalimu atazingatia historia ya ufaulu wa mwanafunzi katika masomo mbalimbali, tathmini na vipimo vya awali ili kusaidia kupanga mbinu bora za ujifunzaji.

2. (a) Eleza kwa kifupi maana ya uhalimilisho hasi na uhalimilisho hasi.

Uhalimilisho hasi ni hali ambapo mwanafunzi au mtu hupata tafsiri au matendo yanayomfanya ajione duni, asiyeweza au kutothaminiwa kutokana na hali yake, jinsia, jamii au hali ya kimwili au kiakili.

(b) Fafanua kwa kifupi mambo matatu yanayosababisha uhalimilisho hasi.

Jambo la kwanza ni ubaguzi wa kijinsia. Pale ambapo wanafunzi wa jinsia moja hupewa nafasi zaidi au kupendelewa zaidi kuliko wengine, huzua uhalimilisho hasi kwa jinsia nyingine.

Jambo la pili ni mtazamo hasi wa walimu au jamii kuhusu uwezo wa wanafunzi wa aina fulani. Mfano ni walimu kuamini kuwa wanafunzi wa vijijini hawawezi kufanya vizuri kama wa mijini.

Jambo la tatu ni ubaguzi wa kiuchumi au kimazingira. Wanafunzi kutoka familia maskini au mazingira magumu hupewa majukumu ya ziada au hukosa huduma darasani, hivyo kujiona hawathaminiwi.

3. Mazoezi ya kufundisha kipindi kimoja yana faida na hasara. Kubaliana na kauli hii kwa kutoa faida mbili na hasara mbili.

Faida ya kwanza ni kuimarisha uwezo wa kufundisha. Mwalimu anapata fursa ya kutumia mbinu za kufundishia kwa vitendo, hivyo kuboresha utendaji wake.

Faida ya pili ni kujifunza kudhibiti darasa. Kupitia mazoezi hayo mwalimu hujifunza mbinu bora za kuongoza na kudhibiti tabia za wanafunzi.

Hasara ya kwanza ni ukosefu wa uzoefu wa kina. Kipindi kimoja peke yake hakiwezi kumpa mwalimu maarifa ya kutosha ya kushughulika na changamoto za muda mrefu darasani.

Hasara ya pili ni uwezekano wa kujifunza kwa nadharia zaidi kuliko vitendo kamili, kwani kipindi kimoja kinaweza kuendeshwa kwa maandalizi ya juu yasiyoakisi hali halisi ya mazingira ya kawaida ya darasa.

4. Katika hotuba yake ya kwanza baada ya kuteuliwa, Waziri wa Elimu Sayansi na Teknolojia alisisitiza umuhimu wa nchi kuwa na mtaala wa aina moja. Je, faida zipi zitapatikana endapo msisitizo huo utatekelezwa? Toa hoja nne.

Hoja ya kwanza ni kuweka usawa wa elimu kwa wanafunzi wote nchini. Mtaala mmoja utasaidia wanafunzi wa maeneo yote kupata maarifa yanayofanana bila ubaguzi.

Hoja ya pili ni kurahisisha tathmini ya kitaifa. Kwa kuwa wanafunzi wote watakuwa wanajifunza mtaala mmoja, ni rahisi kupima viwango vya ufaulu kwa njia moja.

Hoja ya tatu ni kuimarisha ubadilishanaji wa walimu na wanafunzi. Mtaala mmoja hurahisisha uhamisho wa wanafunzi au walimu kutoka shule moja hadi nyingine bila vikwazo vya maudhui tofauti.

Hoja ya nne ni kupunguza gharama za kuandaa miongozo tofauti ya ufundishaji na vifaa vya kufundishia. Serikali itakuwa na mfumo mmoja wa utoaji wa vifaa, mafunzo na tathmini.

5. Matokeo ya wanafunzi saba yalikuwa kama ifuatavyo: 27, 65, 56, 53, 72, 63 na 56. Tafuta:

(a) Wastani

$$\begin{aligned}\text{Wastani} &= (27+65+56+53+72+63+56) \div 7 \\ &= 392 \div 7 \\ &= 56\end{aligned}$$

(b) Modi

Modi ni alama inayojirudia mara nyingi zaidi.
Alama ya 56 imerudi mara mbili, hivyo modi ni 56.

(c) Mediani

Andika kwa mpangilio: 27, 53, 56, 56, 63, 65, 72
Alama ya katikati ni 56, hivyo mediani ni 56.

(d) Mfiko

Mfiko = Alama ya juu - Alama ya chini
Mfiko = 72 - 27 = 45

6. Kwa kutumia hoja nne, weka bayana sifa za suala zuri la utafiti.

Sifa ya kwanza ni kuwa na lengo maalumu. Suala zuri la utafiti linaelekeza moja kwa moja kwenye jambo linalopaswa kuchunguzwa na kueleweka.

Sifa ya pili ni kuwa halielekei majibu ya moja kwa moja. Linapaswa kuwa na nafasi ya kutafiti zaidi bila kumaliza utafiti kwa jibu moja tu.

Sifa ya tatu ni kuwa linawezekana kutafitiwa. Linapaswa kuwa ndani ya uwezo wa kutekelezwa kwa rasilimali zilizopo kama muda, vifaa na fedha.

Sifa ya nne ni kuwa linazingatia umuhimu kwa jamii. Suala la utafiti linapaswa kuwa na mchango wa maendeleo kwa elimu, jamii au mazingira husika.

7. Mwalimu mkuu wa shule ya msingi Manumbu aliaagiza kila mwalimu kufanya tathmini ya somo lake analofundisha. Ni hatua zipi walimu hao wanapaswa kuzifuata wakati wa uandishi wa matokeo ya tathmini hizo? Toa hoja nne.

Hoja ya kwanza ni kuandaa vyema nyenzo za tathmini. Mwalimu anatakiwa kuhakikisha kuwa anaandaa maswali yanayoendana na malengo ya somo, kwa kutumia mbinu tofauti kama maswali ya kuchagua, kujaza nafasi au ya wazi.

Hoja ya pili ni kutekeleza tathmini kwa wanafunzi. Baada ya maandalizi, mwalimu anawapatia wanafunzi tathmini kwa kufuata utaratibu uliopangwa na kuhakikisha mazingira tulivu ya ujibuji.

Hoja ya tatu ni kuchambua na kuandika matokeo ya tathmini. Mwalimu anapaswa kusahihisha kazi za wanafunzi kwa uangalifu, kuhesabu alama na kuandika taarifa kwa kila mwanafunzi kwa mujibu wa viwango vya ufaulu.

Hoja ya nne ni kuandika ripoti ya tathmini. Mwalimu anapaswa kueleza kwa kina hali ya ufaulu wa darasa, maeneo yenye changamoto, mafanikio na mapendekezo ya maboresho kwa mtaala au mbinu za ufundishaji.

8. Umepewa jukumu la kubainisha mifumo mbalimbali ya elimu katika nchi yako. Ni sifa zipi utazitumia kubainisha mfumo rasmi wa elimu? Eleza sifa nne kwa kifupi.

Sifa ya kwanza ni kuwa na miongozo rasmi kutoka serikalini. Mfumo rasmi unaendeshwa kwa mujibu wa sera, mtaala na sheria za elimu za nchi.

Sifa ya pili ni kuwa na walimu waliobobea kitaaluma. Walimu katika mfumo huu hupitia mafunzo ya kitaaluma kabla ya kufundisha.

Sifa ya tatu ni kuwepo kwa ngazi za elimu zinazofuatana. Mfumo rasmi una ngazi kama elimu ya awali, msingi, sekondari na vyuo vya elimu ya juu.

Sifa ya nne ni kuwepo kwa mitihani rasmi ya kupima maendeleo. Mfumo huu hutumia mitihani ya taifa au shule kuthibitisha kiwango cha uelewa wa mwanafunzi.

9. Kwa kutumia hoja nne, eleza kwa kifupi madhumuni ya elimu ya watu wazima kama yalivyoielezwa na Mwalimu Nyerere mwaka 1970.

Hoja ya kwanza ni kuwawezesha watu wazima kusoma, kuandika na kuhesabu. Lengo kuu ni kuondoa ujinga kwa watu waliokosa fursa ya elimu ya kawaida.

Hoja ya pili ni kuwaandaa watu kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Elimu ya watu wazima ililenga kuwasaidia washiriki kushiriki katika shughuli za uzalishaji mali kama kilimo na biashara.

Hoja ya tatu ni kuwapa maarifa ya afya na mazingira. Elimu hii ilihimiza usafi, utunzaji wa mazingira na afya ya jamii kwa ujumla.

Hoja ya nne ni kuimarisha mshikamano wa kitaifa. Elimu ya watu wazima ililenga kuimarisha uzalendo, umoja na mshikamano kwa kuwawezesha watu kuwa na uelewa wa masuala ya taifa.

10. Katika mahafali ya kuhitimu Elimu ya Msingi katika Shule moja ya Msingi, Afisa Elimu wa Mkoa alipongeza shule hiyo kwa kuwa na uongozi bora. Ni viashiria gani alivitumia kubaini ubora wa uongozi wa shule hiyo? Toa hoja nne.

Hoja ya kwanza ni usimamizi mzuri wa taaluma. Shule yenye uongozi bora huwa na mpango mzuri wa kufuatilia ufundishaji, maendeleo ya walimu na wanafunzi.

Hoja ya pili ni utekelezaji mzuri wa sera za elimu. Uongozi bora huhakikisha sera na maagizo ya serikali yanatekelezwa kikamilifu, ikiwa ni pamoja na uandikishaji, mahudhurio na uwiano wa kijinsia.

Hoja ya tatu ni hali ya nidhamu shuleni. Shule bora huonesha viwango vya juu vya nidhamu miongoni mwa wanafunzi na walimu, jambo ambalo huimarisha mazingira ya ujifunzaji.

Hoja ya nne ni ushirikiano mzuri na jamii. Uongozi bora huhakikisha wazazi na jamii wanashirikishwa kikamilifu katika shughuli za shule kama ujenzi, uboreshaji wa miundombinu na ufuatiliaji wa maendeleo ya wanafunzi.

11. Ukaaji wa mtoto baada ya kuzaliwa unaweza kuathiriwa na mambo mbalimbali. Eleza mambo sita.

Jambo la kwanza ni lishe duni kwa mama wakati wa ujauzito. Mama asipopata lishe bora wakati wa ujauzito, mtoto anaweza kuzaliwa na uzito mdogo au afya dhaifu, hali itakayoathiri ukaaji wake baada ya kuzaliwa.

Jambo la pili ni magonjwa ya kurithi. Watoto wengine huzaliwa wakiwa na matatizo ya kiafya yaliyorithiwa kutoka kwa wazazi, ambayo huathiri ukaaji na ukaaji wao kwa ujumla.

Jambo la tatu ni mazingira yasiyo salama ya makuzi. Watoto wanaolelewa kwenye mazingira yenye uchafu au ukosefu wa huduma bora za afya hupata maradhi ya mara kwa mara, hali inayoathiri ukaaji wao.

Jambo la nne ni ukosefu wa upendo na uangalizi wa karibu. Mtoto anayekosa uangalizi wa kihisia na mawasiliano ya karibu na mlezi wake huweza kuchelewa katika ukuaji wa kiakili na kijamii.

Jambo la tano ni huduma duni za afya. Kukosekana kwa huduma za chanjo na matibabu ya awali huongeza uwezekano wa matatizo ya kiafya kwa mtoto na hivyo kuathiri ukaaji wake.

Jambo la sita ni athari za kisaikolojia kwa wazazi. Wazazi wenye msongo wa mawazo au matatizo ya kisaikolojia huathiri malezi ya mtoto, jambo linalochelewesha maendeleo ya kihisia na kijamii ya mtoto.

12. Chambua kwa kina faida tatu na hasara tatu za kutumia mbinu ya kazi mradi katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji.

Faida ya kwanza ni kuongeza ujuzi wa vitendo. Mbinu ya kazi mradi humwezesha mwanafunzi kujifunza kwa vitendo, hivyo kujenga uwezo wa kufanya kazi halisi badala ya nadharia pekee.

Faida ya pili ni kukuza ubunifu na uwezo wa kutatua matatizo. Wanafunzi hupewa changamoto halisi zinazowalazimu kufikiri, kupanga na kutekeleza suluhisho kwa pamoja.

Faida ya tatu ni kuimarisha ushirikiano wa wanafunzi. Mbinu hii huhusisha kazi za vikundi na hivyo hujenga uwezo wa kushirikiana, kusikiliza maoni ya wengine na kufanya kazi kama timu.

Hasara ya kwanza ni matumizi makubwa ya muda. Kazi mradi huhitaji muda mrefu wa kupanga, kutekeleza na kutathmini, hivyo si rahisi kuitumia kila wakati kwa masomo yenye kipindi kifupi.

Hasara ya pili ni ukosefu wa vifaa na rasilimali. Shule nyingi hukosa vifaa vya kutosha kuendesha kazi mradi kwa wanafunzi wote, hali inayoathiri ufanisi wa mbinu hii.

Hasara ya tatu ni ugumu wa kutathmini kwa usahihi. Kwa kuwa kazi mradi hufanywa kwa pamoja, ni vigumu kutambua mchango wa kila mwanafunzi binafsi katika matokeo ya mradi.

13. Umepewa jukumu la kutunga maswali ya “Kweli au Si kweli.” Eleza mambo sita unayopaswa kuzingatia katika kutekeleza jukumu hilo.

Jambo la kwanza ni kuhakikisha swali linaeleweka kwa urahisi. Lugha ya swali inapaswa kuwa wazi na isiyohitaji tafsiri nyingi ili wanafunzi waelewe vizuri.

Jambo la pili ni kuhakikisha swali lina jibu la moja kwa moja. Maswali ya kweli au si kweli yanapaswa kuwa na jibu dhahiri, yasiyozua utata au maana mbili.

Jambo la tatu ni kuhakikisha swali linaendana na malengo ya somo. Maswali yanapaswa kupima maarifa au ujuzi uliokusudiwa kufundishwa katika somo husika.

Jambo la nne ni kupima uelewa wa mwanafunzi kwa kiwango sahihi. Maswali ya kweli au si kweli yanapaswa kuonesha kama mwanafunzi anaelewa au hafahamu dhana fulani.

Jambo la tano ni kuepuka maswali ya hila au ya kupotosha. Swali linapaswa kuwa la kitaaluma na lisilo changanya wanafunzi kwa makusudi.

Jambo la sita ni kuhakikisha usawa wa idadi ya maswali ya kweli na si kweli. Uwiano mzuri unasaidia kupunguza uwezekano wa wanafunzi kubahatisha majibu bila kufikiri.

14. Kwa kutumia mifano halisi, fafania wadau sita wa elimu ya watu wazima waliotoa mchango wao katika kuendeleza elimu hiyo hapa Tanzania.

Mwadau wa kwanza ni serikali kupitia Wizara ya Elimu. Serikali imeandaa sera na mtaala maalum kwa ajili ya elimu ya watu wazima na kusaidia katika utoaji wa vifaa vya kufundishia.

Mwadau wa pili ni mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs) kama HakiElimu na ActionAid. Mashirika haya yamekuwa yakitoa misaada ya vifaa, mafunzo ya walimu na kuratibu programu za elimu ya watu wazima vijijini.

Mwadau wa tatu ni vyombo vya habari. Radio na televisheni vimekuwa vikielimisha jamii kwa vipindi maalum vya elimu ya watu wazima.

Mwadau wa nne ni jamii yenyewe kupitia vikundi vya kijamii. Vikundi vya kina mama au vikundi vya maendeleo vimekuwa na nafasi ya kuendesha darasa za elimu ya watu wazima.

Mwadau wa tano ni vyuo vya elimu ya watu wazima. Vyuo hivi vinatoa mafunzo ya kitaaluma kwa walimu wanaofundisha watu wazima na kutafiti mbinu bora za kufundishia.

Mwadau wa sita ni wahisani wa kimataifa kama UNESCO. Mashirika haya hutoa misaada ya kifedha, miongozo ya kiufundi na motisha kwa kuendeleza elimu ya watu wazima Tanzania.